

I. CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED DÍLA V. JEROFEJEVA

Narodil se r. 1938 v Kirovsku, studoval na několika univerzitách, ale ze všech byl vyloučen. Většinu života pracoval jako nekvalifikovaný dělník. Jako spisovatel se proslavil především poemou *Moskva - Petušky*. Zemřel v r. 1990 na rakovinu hrtanu. Je autorem následujících literárních děl:

- *Psychopátovy zápisky* («*Записки психопата*») - 1957; jedná se o pět sešitů autorových poznámek, které obsahují deníkové záznamy i literární útvary (parodie, etudy apod.), jež s deníkovými výpověďmi zjevně nesouvisejí.
- *Dobrá zpráva* («*Благая весть*») - 1962.
- *Poema Moskva - Petušky* («*Москва - Петушки*») - 1970.
- *Román Dmitrij Šostakovič* («*Дмитрий Шостакович*») - 1972; text románu byl autorem ztracen a nebyl nikdy rekonstruován.
- *Esej Vasilij Rozanov očima excentrika* («*Василий Розанов глазами эксцентрика*») - 1973.
- *Tragédie Valpuržina noc aneb Komturevy kroky* («*Вальпургиева ночь, или шаги Командора*») - 1985.
- *Pásmo črt Moje malá leniniáda* («*Моя маленькая ленинияна*») - 1988.

II. CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED DĚL DRAMATIKŮ TVOŘÍCÍCH *LABORATOŘ NOVÉ HRY*¹

Oleg Alexandrovič Jurjev

Oleg Alexandrovič Jurjev je spisovatel židovské národnosti. Narodil se r. 1959 v Leningradě (nyní Sankt-Petěrburg) v rodině hudebníka a filoložky. Vystudoval ekonomický institut. Od r. 1985 tvoří jako svobodný spisovatel, od r. 1991 žije v Německu. Uveřejňuje překlady z anglické poezie a z jazyků západní Asie (dříve SSSR), publikuje vlastní poezii a prózu, především pro děti. Je autorem následujících divadelních her:²

- *Miriam* («*Мириам*») - 1984; hra byla inscenována v moskevských i lenigradských studiových divadlech a byla přeložena do německého jazyka.
- *Malý pogrom v nádražním bufetu* («*Маленький погром в станционном буфете*») - 1984; hra získala v r. 1990 první místo na Festivalu mladé dramaturgie, pořádaném Divadelním svazem RSFSR, byla inscenována v Moskvě, Berlíně, Postupimi a v pražském Divadle na Zábradlí (překlad: L. Suchařípa, režie: A. Goldflam).
- *Komické povídky pro stínové divadlo* («*Комические новеллы для театра теней*») - 1987.
- *Písnička písniček* («*Песенка песенок*») - 1989.
- *Láska ke třem pomerančům* («*Любовь к трем апельсинам*») - 1990.

Alexandr Michajlovič Sepljarskij

Narodil se r. 1955 v Artěmovsku v Doněcké oblasti. Vystudoval Literární institut A. M. Gorkého, obor dramaturgie. A. M. Sepljarskij je v současné době jedním z nejvíce píšících ruských dramatiků, jedním z mála těch autorů, jejichž divadelní hry jsou uváděny nejen v domácím prostředí, ale také překládány, publikovány a inscenovány v zahraničí. Česky vyšla v r.1993 jeho hra *Třetí Řím* («Третий Рим»)³.

Ve svých tvůrčích aktivitách nezůstává A. M. Sepljarskij pouze u divadelních her, ale úspěšně píše také filmové scénáře. Podle jednoho z nich byl natočen film *Ruští bratři* («Русские братья»).

A. M. Sepljarskij působí rovněž jako pedagog - stojí v čele nově vzniklé Moskevské školy dramatiků.

V současné době žije s rodinou v Moskvě. Je autorem následujících divadelních her:

- *V prvním poschodí se tři dívají na slunce* («На втором этаже трое смотрят на солнце») - 1982; hra byla přeložena do němčiny; s úspěchem se hrála v Itálii.
- *Pavel I.* («Павел I») - 1983.
- *Město* («Город») - 1986.
- *Ilegální historie* («Подпольная история») - 1988; hra byla vydána něm. nakl. *Drei Masken Verlag*.
- *Ladogin* («Ладогин») - 1990; hra byla inscenována několika italskými divadelními soubory.
- *Třetí Řím* («Третий Рим») - 1992; po pádu komunismu byla hra uvedena na divadelních festivalech v Berlíně a Drážďanech a posléze nastudována herci divadla *Deutsches Theater* a uvedena na *Malé scéně* tohoto divadla.

Michail Jurjevič Ugarov

Narodil se roku 1956 v Archangelsku. Působil jako herec v Kirovově *Divadle mladého diváka*. Je autorem následujících divadelních her:

- *Holubi («Голуби»)* - 1988; hra byla inscenována ve Finsku a Švédsku.
- *Kuchyňka moje («Кухонка моя»)* - 1989.
- *Princezna na hrášku («Принцесса на горошке»)* - 1991; hra byla vydána něm. nakl. *Autoren kollegium*.
- *Pravopis podle Grota («Правописание по Гроту»)* - 1991; hra byla vydána něm. nakl. *Autoren kollegium*.
- *Časopis Ruský invalida z 18. července («Газета Русский инвалид за 18 июля»)* - 1994.

Alexandr Fjodorovič Železnov

Narodil se r. 1954 ve Ržově, vystudoval Leningradský kulturní institut Naděždy Krupské, obor divadelní režie. Je autorem následujících divadelních her, filmových a rozhlasových scénářů:

- *Zátiší se špičkou věže («Намюрморт со шпилем»)* - 1985; filmový scénář pro Leningradskou televizi.
- *Padesát jeden rubl («51 рубль»)*, hra je někdy uváděna též pod názvem *Zlatý hřeb («Гвоздь»)* - 1987.
- *Zapomenutá láska ke třem pomerančům («Забытая любовь к трем апельсинам»)* - 1989.
- *Askoldův hrobeček («Аскольдова могила»)*, hra je někdy uváděna též pod názvem *Rjurikovič («Рюрикович»)* - 1990.
- *Žabka carevna («Царевна-лягушка»)* - 1992.
- *Ruský duch («Русский дух»)* - upraveno jako rozhlasová hra.

Marija Ivanovna Arbatova

Narodila se r. 1957 v Muromi. Vystudovala Literární institut Maxima Gorkého, obor dramaturgie. Je autorkou následujících divadelních her a filmových scénářů:

- *Závistlivec* («*Завистник*») - 1979.
- *Rovnice se dvěma známými* («*Уравнение с двумя известными*») - 1982.
- *Dotazník pro rodiče* («*Анкета для родителей*») - hra byla inscenována divadly v Čeljabinsku, Omsku, Novosibirsku aj.
- *Viktorie Vasiljevna očima druhých* («*Виктория Васильевна глазами посторонних*») - 1985.
- *Sny na břehu Dněpru* («*Сны на берегу Днепра*») - 1985.
- *Seminář u moře* («*Семинар у моря*») - 1986.
- *Alexejev a stíny* («*Алексеев и тени*») - 1987.
- *Session v komunalce* («*Сейшен в коммуналке*») - 1988; hra byla vydána něm. nakl. *Drei Masken Verlag*.
- *Nebude na mne zapomenuto, nebude ti odpuštěno* («*Мне не забыть, не простить*») - 1989; scénář pro filmové studio «*Катарсис*».
- *Opožděná posádka* («*Поздний экипаж*») - 1991.
- *Drang nach Westen* («*Дранг нах Вестен*») - 1992.

Jelena Anatoljevna Gremina

Narodila se r. 1956 v Moskvě. Vystudovala Literární institut Maxima Gorkého, obor dramaturgie. Je autorkou následujících divadelních her:

- *Mýtus o Světlaně* («Миф о Светлане») - 1983; hra byla vydána něm. nakl. *Drei Masken Verlag*.
- *Jak si přejete* («Согласно пожеланиям») - 1985.
- *Kolo štěstí* («Колесо фортуны») - 1989; hra byla vydána něm. nakl. *Autoren kollegium*.
- *Etudy pro levou ruku* («Этюды для левой руки») - 1990.
- *Vyšetřování skrze druhé* («Дознание через окольных лиц») - 1991.
- *Věc Korneta O-va* («Дело Корнета О-ва») - 1992.

III. HISTORICKÉ POZADÍ RUSKÉ ŽIDOVSKÉ OTÁZKY ⁴

Aktuálnost tématu na straně jedné a neustálá cyklizace, opakování naší historie na straně druhé nás nutí, abychom si připomněli začátek století.

Během první světové války obvinili černosotněnci židovské obyvatelstvo pohraničních oblastí z vlastizrady a špionáže, poté začalo násilné vysídlování Židů do hloubi Ruska. Proti těmto lživým obviněním vystupovali někteří ruští spisovatelé (např. V. Korolenko, F. Sologub, L. Andrejev). L. Andrejev v r. 1916 poznamenal: „Pro mne židovská otázka nikdy nebyla otázkou, nemám potřebu zdůrazňovat hrdinství Židů při obraně Ruska, jejich věrnou lásku k Rusku, na kterou tragicky dopltili. Kdybychom museli neustále dokazovat, že ‚Žid je také člověk‘, znamenalo by to nejen, že se klaníme k zemi absurditě, ale urážku těch, které milujeme a jichž si vážíme.“ ⁵

Nové vlády, které vystřídaly ruskou monarchii, považovaly vymýcení antisemitismu za prvořadý úkol ozdravení společnosti. Jedním z prvních dekretů Prozatímní vlády byly 22. března 1917 na území Ruska zrušeny všechny národnostní a náboženské rozdíly. Všechny národy bývalého impéria byly zrovnoprávněny s „původním obyvatelstvem“.⁶ Antisemitismus však zůstal živý. V létě téhož roku byly centrálním výborem Svazu křesťanských socialistů v Petrohradě a Moskvě rozšiřovány proklamace s výzvou k „antisemitům všech zemí, národů a stran, aby se spojili a očistili od židovské špíny, kterou je prosyceno Rusko od nejvyšších míst po zbídačené lidové vrstvy“.⁷ Podněcování k pogromům a jednotlivé nepokoje začaly v Pokrovsku, Minsku, Tartu, Saratově, Samaře, Mcensku a dalších městech.

Naši pozornosti by neměl ujít fakt, že ihned po ustanovení sovětské moci (v noci z 26. na 27. října roku 1917) přijal II. sjezd sovětů, ještě před Dekretem o půdě, Ustanovení o boji s kontrarevolucí, v němž se poukazovalo zejména na nutnost „okamžitě přijmout účinná opatření, která by zabránila projevům kontrarevoluce, protižidovským a jakýmkoli jiným pogromům“.⁸

Ať už dekrety pocházely od jakékoli vlády - buržoazní, bolševické - , na realitě, tj. antisemitské orientaci společnosti, nic nezměnily. „Judofobie, která zachvátila město, je strašná“,⁹ poznamenal si

Bunin do svého *Oděského deníku*, když popisoval krutý pogrom, spáchaný oděskými rudoarmějci 2. května roku 1918, a pogromy spáchané rudými i bílými v Nikolajevu, Žmerince, Znaměnce.

S koncem občanské války byl antisemitismus zatlačen do pozadí. V očekávání nadcházející světové revoluce byly energicky propagovány ideje internacionalismu. Třebaže se našli odpůrci tohoto oficiálního stanoviska, faktem bylo, že národnostní příslušnost žádným způsobem neovlivňovala kariéru ani životy občanů. To však neznamenalo, že by antisemitismus ve dvacátých a třicátých letech z ruského života zcela vymizel.

Na přelomu třicátých a čtyřicátých let se státní politika ve vztahu k židovskému etniku radikálně změnila. Od Židů byly „očišťovány“ nejvyšší články strany, lidové komisariáty, velení armády, NKVD, NKGB. Už na začátku války byli Židi zbaveni všech funkcí a vedoucích míst v politických orgánech a speciálních odděleních.

Hlavním expertem na národnostní otázku se v padesátých letech stal Lavrentij Berija. Na XIX. sjezdu KSSS definoval třináct znaků socialistického národa, jež se učily ve školách, v institutech, v rozvětveném systému stranického vzdělávání, podle nichž Židi nemohli být považováni za rovnoprávný národ.

Deportace židovského obyvatelstva do východních oblastí Ruska, kterou plánoval Stalin, byla ideologicky připravována Berijovým proslovem na XIX. sjezdu strany. Tragický kruh se uzavřel roku 1952 procesem s lékaři-nepřáteli.

Není tajemstvím, že hitlerovci nebyli prvními, kdo organizoval masové vyhlazování Židů na Ukrajině. Jejich předchůdcem byl Bohdan Chmelnickij. Taktéž je známo, že domácí obyvatelstvo oblastí SSSR okupovaných Němci se aktivně účastnilo vyhlazování Židů. Historikové dokonce vědí o pogromech, jež místní obyvatelstvo organizovalo po odchodu Rudé armády a před vstupem hitlerovců. Se Stalinovou smrtí, s odsouzením „berijovských přehmatů“ a přerušением boje s kosmopolitismem nebyla židovská otázka zdaleka vyřešena, pouze byla zastíněna jinými problémy, přestala být prvořadou.

V sedmdesátých letech začala být možná emigrace Židů do Izraele. Na tyto „odpadlíky“, kteří

opustili zemi, nazírala oficiální filozofie jako na oběti imperialistických rozvědek a sionistických špionážních služeb.

V polovině osmdesátých let, v důsledku změn společensko-politického klimatu, byly navázány diplomatické styky s Izraelem. V současné době exodus Židů z Ruska do Izraele pokračuje. Ne všichni však odjíždějí z ideových a národnostních pohnutek. Pro mnohé se sen o Izraeli stává jednoduše touhou po lidštějším životě, jehož nástup v ruském prostředí ještě nějakou dobu potrvá.

•••••